

Rezultati jednogodišnjeg promatranja ptica na području Zahuma (Prozor-Rama)

Šarčević Ilija¹

Šarčević, I., 2010: Results of the one-year-bird-watching in the Zahum area (Prozor-Rama)

Over the period 1 December 2007 – 1 December 2008 a total number of 82 bird species was recorded in the Zahum area, with 80 nesting species among them. The important bird species which demand an urgent action on protecting this area are the Montagu's Harrier (*Circus pygargus*), the Short-toed Eagle (*Circaetus gallicus*), the Golden Eagle (*Aquila chrysaetos*), and the Capercaillie (*Tetrao urogallus*).

Key words: birds, Zahum, Montagu's Harrier, Short-toed Eagle, Golden Eagle, Capercaillie

Uvod

O pticama zahumskog područja i bliže okolice postoji vrlo malo podataka. Stručnih podataka nema. Jedini podaci, a koji nisu u potpunosti relevantni, su od žitelja ovoga kraja. U njihovim pričama da se naslutiti da je ovo područje s južne strane planine Raduše nekoć bilo „dom“ mnogim ptičijim vrstama koje su danas ugrožene ili, čak, izumrle u cijeloj Bosni i Hercegovini. Tako se spominju jata lešinara, čavki, ali i ostale ptičije vrste koje su sada prisutne, a bile su zastupljene u puno većim brojevima. Razlog tome je što je ovo područje nekoć bilo naseljeno i stanovništvo se bavilo isključivo poljoprivredom, tj. zemljoradnjom i stočarstvom. U vremenu od kraja 60-ih i početka 70-ih godina 20. stoljeća, na ovom području živjelo je do 400 stanovnika, a broj ovaca iznosio je oko 2000, a također bio je i velik broj goveda i konja. S prestankom poljoprivrednih djelatnosti nestaje i hrane ptičijim vrstama, neke napuštaju ove krajeve zauvijek, a drugima populacije opadaju. U periodu od prosinca 2007. do prosinca 2008. godine vršena su intenzivna promatranja ptica ovoga područja, s posebnim osvrtom na ptice gnjezdarice na zahumskom području*.

S obzirom da do sada nije izrađen popis ptičjih vrsta na ovom području ovo će biti prvi popis ptica zahumskog područja i novi znanstveni doprinos poznavanju ornitofaune Bosne i Hercegovine.

Područje i metode rada

Zahum je smješten između 17° 26' i 17° 29' istočne geografske dužine i 43° 48' 50" i 43° 49' 52" sjeverne geografske širine na sjeverozapadu općine Prozor-Rama (Vojnogografski institut, 1968). Iznad naselja Varvara i dijela naselja Rumboci, pod obroncima Prisoja, strši planinski vrh Humna glava. Iza Humne glave u smjeru sjeverozapada smješteno je naselje Zahum s užom okolicom u Gornjoj Rami, na oko 20-om kilometru županijske ceste od Prozora prema Tomislavgradu. Zahum,

¹ Ornitološko društvo "Naše ptice", Semira Frašte 6, 71000 Sarajevo, naseptice@hotmail.com

* Istraživanja su vršena u sklopu diplomskog rada čiji su rezultati djelimično predstavljani u ovom radu

najbliže naselje prema susjednoj općini Kupres, topografski je smješteno između Nastinja i Idovca na sjeveru, Plišavice na istoku, Prisoja i Humne glave na jugoistoku i jugu, Grkašnice i Rudog polja na sjeverozapadu, te Oštre glave na jugozapadu i Ravašnice planine na zapadu, između 1170-1320 metara nadmorske visine. Kako je na ovom području krški reljef dominantan, tako je on i negativno utjecao na pojavu vode, odnosno izvora na ovom prostoru (bezvodnost na površini). Iako je relativno visoka količina padalina (prosječno 1000 mm godišnje) nedostatak izvora i tokova osnovna su obilježja zahumskog, pretežito krškog kraja. Prema Köppenovoj klimatskoj klasifikaciji on se nalazi u prijelazu između Cfb, umjereno tople i vlažne klime, i Df, borealne i snježno – šumske klime. Na istraživanom području može se istaknuti pet različitih biotopa: biotop planinskih kamenjarskih pašnjaka, biotop livada i pašnjaka, biotop gospodarsko korištenih površina s kućama i štalama, biotop gajeva i biotop crnogoričnih šuma. Sadašnji broj stanovnika u ljetnom periodu je oko 20, sa sedam domaćinstava koji se bave stočarstvom – uzgojem ovaca.

Slika 1. Geografski položaj istraživanog područja
Figure 1. Geographic position of the researched area

Promatranja ptica vršena su u periodu od prosinca 2007. do prosinca 2008. Ukupno je urađeno 77 terenskih izlazaka. Istraživanja su obuhvatila područje površine 5x3 km. Promatranja su, uglavnom, vršena u jutarnjim satima, ali također je bilo i cjelodnevni izlazaka. Često je bilo promatranje i u jutarnjim i u večernjim satima. Neposredna promatranja vršena su uz pomoć dalekozora NORCONIA, uvećanja 9-27x50, i fotoaparata SONY DSC-H3, s optičkim zumom 10x radi fotodokumentacije. Determinacija ptica je vršena na osnovu terenskog priručnika (Heinzel et al., 1997).

Redoslijed vrsta u popisu dat je prema posljednjem popisu ptica urađenom za Bosnu i Hercegovinu (Kotrošan, 2008/2009).

Rezultati

Tijekom jednogodišnjeg promatranja ptica na području Zahuma zabilježene su 82 vrste ptica.

Zabilježene su slijedeće vrste:

Accipitridae

1. *Circaetus gallicus* (J.F. Gmelin, 1788)

Zmijar je zabilježen četiri puta. Uvijek je zabilježena samo po jedna jedinka.

2. *Circus pygargus* (Linnaeus, 1758)

Eja livadarka je zabilježena 7 puta, od toga dva puta zimi pri niskom letu.

3. *Accipiter nisus* (Linnaeus, 1758)

Kobac je nazočan tijekom cijele godine. Nađena su aktivna gnijezda.

4. *Accipiter gentilis* (Linnaeus, 1758)

Jastreb je nazočan tijekom cijele godine.

5. *Buteo buteo* (Linnaeus, 1758)

Škanjac - zabilježen je da se gnijezdi i nazočan je tijekom cijele godine.

6. *Aquila chrysaetos* (Linnaeus, 1758)

Suri orao nije gnjezdarica istraživanog područja.

Falconidae

7. *Falco tinnunculus* (Linnaeus, 1758)

Vjetruša je stancarica na ovom području.

Tetraoninae

8. *Tetrao urogallus* (Linnaeus, 1758)

Tetriježb gluhan je stancarica i nazočan je tijekom cijele godine u crnogoričnim šumama istraživanog područja.

9. *Bonasia bonasia* (Keyserling & Blasins, 1840)

Lještarka je stancarica i u crnogoričnim šumama, nazočna tijekom cijele godine.

Phasianidae

10. *Alectoris graeca* (Meisner, 1804)

Jarebica kamenjarka. Gnjezdarica i tijekom cijele godine nazočna.

11. *Perdix perdix* (Linnaeus, 1758)

Trčka je gnjezdarica i nazočna tijekom cijele godine.

12. *Coturnix coturnix* (Linnaeus, 1758)

Prepelica – nazočna samo u sezoni gniježđenja.

Columbidae

13. *Columba livia f. domestica* (Gmelin, 1789)

Gradski golub nazočan tijekom cijele godine.

14. *Columba palumbus* (Linnaeus, 1758)

Golub grivnjaš gnjezdarica, ali seli iz ovoga područja.

15. *Streptopelia turtur* (Linnaeus, 1758)

Grlica je selica, ali zabilježena da se gnijezdi.

Cuculidae

16. *Cuculus canorus* (Linnaeus, 1758)

Kukavica se gnijezdi na području Zahuma, a prva pojavljivanja uočena su početkom svibnja.

Strigidae

17. *Strix aluco* (Linnaeus, 1758)

Šumska sova zabilježena je tijekom cjelogodišnjeg promatranja.

18. *Athene noctua* (Scopoli, 1769)

Sivi čuk zabilježen je kao gnjezdarica.

Caprimulgidae

19. *Caprimulgus europaeus* (Linnaeus, 1758)

Leganj je selica, ali nazočan tijekom gniježđenja na području istraživanja.

Upupidae

20. *Upupa epops* (Linnaeus, 1758)

Pupavac je selica istraživanog područja. Javlja se već krajem ožujka i početkom travnja.

Picoidae

21. *Jynx torquilla* (Linnaeus, 1758)

Vijoglav jedina od selica iz skupine djetlića. Zabilježen je u gnijezdecim aktivnostima.

22. *Dendrocopos minor* (Linnaeus, 1758)

Mali djetlić je stanarica i gnjezdarica na istraživanom području.

23. *Dendrocopos major* (Linnaeus, 1758)

Veliki djetlić je stanarica na istraživanom području.

24. *Picoides tridactylus* (Linnaeus, 1758)

Toprsti djetlić – stanarica, zabilježen je samo tri puta. Rijetka ptica.

25. *Picus viridis* (Linnaeus, 1758)

Zelena žuna – gnjezdarica i stanarica.

Alaudidae

26. *Galerida cristata* (Linnaeus, 1758)

Kukmasta ševa je selica istraživanog područja.

27. *Alauda arvensis* (Linnaeus, 1758)

Poljska ševa je selica - dolazi u ova područja krajem ožujka.

28. *Lulula arborea* (Linnaeus, 1758)

Ševa krunica je selica.

Hirundinidae

29. *Hirundo rustica* (Linnaeus, 1758)

Lastavica je gnjezdarica koja redovito seli.

Motacillidae

30. *Anthus pratensis* (Linnaeus, 1758)

Livadna trepteljka je zabilježena u gnijezdećim aktivnostima.

31. *Anthus trivialis* (Linnaeus, 1758)

Prugasta trepteljka je selica, ali zabilježena je u gnijezdećim aktivnostima.

32. *Motacilla alba* (Linnaeus, 1758)

Bijela pastirica je djelomična selica.

33. *Motacilla flava* (Linnaeus, 1758)

Žuta pastirica je gnjezdarica, ali selica.

Regulidae

34. *Regulus regulus* (Linnaeus, 1758)

Zlatoglavi kraljič- stanarica.

Troglodytidae

35. *Troglodytes troglodytes* (Linnaeus, 1758)

Palčić je stanarica datog područja.

Prunellidae

36. *Prunella modularis* (Linnaeus, 1758)

Sivi popić je selica sa istraživanog područja.

Turdidae

37. *Monticola saxatilis* (Linnaeus, 1758)

Kamenjar je selica s ovog područja.

38. *Turdus torquatus* (Linnaeus, 1758)

Planinski kos je zabilježen pri gniježdenju.

39. *Turdus merula* (Linnaeus, 1758)

Kos je stanarica na istraživanom području.

40. *Turdus philomelos* (Brehm, 1831)
Drozd cikelj je zabilježen na gniježdenju.

41. *Turdus viscivorus* (Linnaeus, 1758)
Drozd imelaš je stanarica datog područja.

42. *Turdus pilaris* (Linnaeus, 1758)
Drozd bravenjak nije gnjezdarica. Tijekom kasne jeseni i zime prisutna na istraživanom području.

Sylvidae

43. *Sylvia borin* (Boddaert, 1783)
Siva grmuša je selica.

44. *Sylvia communis* (Latham, 1787)
Grmuša pjenica je gnjezdarica na istraživanom području.

45. *Sylvia atricapilla* (Linnaeus, 1758)
Crnokapa grmuša je zabilježena pri gniježdenju.

46. *Phylloscopus sibilatrix* (Bechstein, 1793)
Šumski zviždak je zabilježen u crnogoričnoj šumi.

Muscicapidae

47. *Erithacus rubecula* (Linnaeus, 1758)
Crvendač je stanarica na datom području.

48. *Phoenicurus ochruros* (Gmelin, 1774)
Mrka crvenrepka je selica istraživanog područja.

49. *Saxicola rubetra* (Linnaeus, 1758)
Smeđoglavi batić je zabilježen u gnijezdećim aktivnostima.

50. *Oenanthe oenanthe* (Linnaeus, 1758)
Sivkasta bjeloguza je zabilježena pri gniježdenju.

Aegithalidae

51. *Aegithalos caudatus* (Linnaeus, 1758)
Dugorepa sjenica je rijetko viđena ptica. Zabilježena je samo pet puta.

Paridae

52. *Poecile lugubris* (Temminck, 1820)

53. *Poecile montanus* (Conrad, 1827)

54. *Periparus ater* (Linnaeus, 1758)

55. *Lophophanes cristatus* (Linnaeus, 1758)

56. *Parus major* (Linnaeus, 1758)

57. *Cyanistes caeruleus* (Linnaeus, 1758)

Mrka sjenica, planinska sjenica, jelova sjenica, kukmasta sjenica, velika sjenica i plavetna sjenica su gnjezdarice i stanarice na datom području.

Sittidae

58. *Sitta europaea* (Linnaeus, 1758)

Brgljaz je zabilježen u gniježdećim aktivnostima.

Certhiidae

59. *Certhia familiaris* (Linnaeus, 1758)

Puzavac je česta ptica u crnogoričnoj šumi istraživanog područja.

Oriolidae

60. *Oriolus oriolus* (Linnaeus, 1758)

Vuga je selica. Rijetka na datom području.

Laniidae

61. *Lanius collurio* (Linnaeus, 1758)

Rusi svračak je selica. Zabilježen je pri gniježđenju. Početkom lipnja dolazi na ovo područje.

62. *Lanius excubitor* (Linnaeus, 1758)

Veliki svračak je zabilježen samo u proljeće i u jesen samo po jedna jedinka.

Corvidae

63. *Garrulus glandarius* (Linnaeus, 1758)

Šojka je jedna od najčešćih ptica datog područja. Stanarica je.

64. *Pica pica* (Linnaeus, 1758)

Svraka je zabilježena pri gniježđenju. Stanarica je.

65. *Nucifraga caryocatactes* (Linnaeus, 1758)

Kreja je stanarica istraživanog područja.

66. *Corvus corone cornix* (Linnaeus, 1758)

Siva vrana je gnjezdarica i stanarica datog područja.

67. *Corvus corax* (Linnaeus, 1758)

Gavran je gnjezdarica i stanarica.

Sturnidae

68. *Sturnus vulgaris* (Linnaeus, 1758)

Čvorak je selica. Zabilježena su velika jata ptica tijekom jeseni.

Passeridae

69. *Passer domesticus* (Linnaeus, 1758)

Vrabac je stanarica i gnjezdarica danog područja.

70. *Passer montanus* (Linnaeus, 1758)
Poljski vrabac je stonarica danog područja.

Fringillidae

71. *Fringilla coelebs* (Linnaeus, 1758)
Zeba je selica istraživanog područja. Rijetki pojedinačni primjerci su zabilježeni zimi.

72. *Loxia curvirostra* (Linnaeus, 1758)
Krstokljun je karakterističan za područje crnogorične šume na zahumskom području.

73. *Carduelis chloris* (Linnaeus, 1758)
Zelendur je stonarica i gnjezdarica datog područja.

74. *Carduelis carduelis* (Linnaeus, 1758)
Češljugar je stonarica i gnjezdarica datog područja.

75. *Serinus serinus* (Linnaeus, 1758)
Žutarica je gnjezdarica na području Zahuma.

76. *Pyrhula pyrrhula* (Linnaeus, 1758)
Zimovka je stonarica i gnjezdarica datog područja.

77. *Coccothraustes coccothraustes* (Linnaeus, 1758)
Batokljun je gnjezdarica. Na području Zahuma tijekom zoridbe divlje trešnje batokljuni su najčešće ptice.

78. *Carduelis cannabina* (Linnaeus, 1758)
Juričica je selica istraživanog područja.

Emberizidae

79. *Emberiza citrinella* (Linnaeus, 1758)
Žuta strnadica je gnjezdarica na području Zahuma.

80. *Emberiza cirrus* (Linnaeus, 1758)
Crnogrla strnadica je gnjezdarica na području Zahuma.

81. *Emberiza cia* (Linnaeus, 1758)
Strnadica cikavica je gnjezdarica istraživanog područja.

82. *Miliaria calandra* (Linnaeus, 1758)
Velika strnadica je gnjezdarica na datom području.

Tabela 1. Pregled zabilježenih vrsta po mjesecima
Table 1. Recorded species by months

Vrsta/Species		Mjesec/Month											
		1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
1.	<i>Acanthis cannabina</i>				x	x	x	x	x	x			
2.	<i>Accipiter gentilis</i>	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x
3.	<i>Accipiter nisus</i>	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x
4.	<i>Aegithalos caudatus</i>	x	x				x						x
5.	<i>Alauda arvensis</i>				x	x	x	x	x	x			
6.	<i>Alectoris graeca</i>	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x
7.	<i>Anthus pratensis</i>					x	x	x	x				
8.	<i>Anthus trivialis</i>					x	x	x	x				
9.	<i>Aquila chrysaetos</i>	x			x	x			x				
10.	<i>Anthe noctua</i>			x	x	x	x	x	x				
11.	<i>Buteo buteo</i>	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x
12.	<i>Caprimulgus europaeus</i>					x	x	x	x				
13.	<i>Carduelis carduelis</i>	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x
14.	<i>Carduelis chloris</i>	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x
15.	<i>Certhia familiaris</i>	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x
16.	<i>Circaetus gallicus</i>					x	x	x	x	x			
17.	<i>Circus pygargus</i>	x					x	x	x				
18.	<i>Coccothraustes coccothraustes</i>	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x
19.	<i>Columba livia f. domestica</i>	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x
20.	<i>Columba palumbus</i>				x	x	x	x	x	x			
21.	<i>Corvus corax</i>	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x
22.	<i>Corvus corone cornix</i>	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x
23.	<i>Coturnix coturnix</i>					x	x	x	x				
24.	<i>Cuculus canorus</i>				x	x	x	x	x				
25.	<i>Dendrocopos major</i>	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x
26.	<i>Dendrocopos medius</i>	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x
27.	<i>Dendrocopos minor</i>	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x
28.	<i>Emberiza cia</i>		x	x		x	x						
29.	<i>Emberiza cirius</i>				x	x	x	x					
30.	<i>Emberiza citrinella</i>	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x

Vrsta/Species		Mjesec/Month											
		1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
31.	<i>Erithacus rubecula</i>	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x
32.	<i>Falco tinnunculus</i>					x	x	x	x	x			
33.	<i>Fringilla coelebs</i>		x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	
34.	<i>Galerida cristata</i>					x	x	x	x				
35.	<i>Garrulus glandarius</i>	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x
36.	<i>Hirundo rustica</i>				x	x	x	x	x	x			
37.	<i>Jynx torquilla</i>				x	x	x	x	x	x			
38.	<i>Lanius collurio</i>						x	x	x				
39.	<i>Lanius excubitor</i>			x						x	x		
40.	<i>Lullula arborea</i>				x	x	x	x	x				
41.	<i>Miliaria calandra</i>						x	x	x				
42.	<i>Monticola saxatilis</i>				x	x	x	x	x	x			
43.	<i>Motacilla alba</i>		x		x	x	x	x	x	x	x		
44.	<i>Motacilla flava</i>					x	x	x					
45.	<i>Nucifraga caryocatactes</i>	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x
46.	<i>Oenanthe oenanthe</i>					x	x	x	x	x			
47.	<i>Oriolus oriolus</i>				x	x	x	x	x				
48.	<i>Periparus ater</i>	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x
49.	<i>Cyanistes coeruleus</i>	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x
50.	<i>Lophophanes cristatus</i>	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x
51.	<i>Poecile lugubris</i>	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x
52.	<i>Parus major</i>	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x
53.	<i>Poecile montanus</i>	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x
54.	<i>Passer domesticus</i>	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x
55.	<i>Passer montanus</i>	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x
56.	<i>Perdix perdix</i>	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x
57.	<i>Phoenicurus ochruros</i>			x	x	x	x	x	x	x	x		
58.	<i>Phylloscopus sibilatrix</i>	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x
59.	<i>Pica pica</i>	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x
60.	<i>Picoides tridactylus</i>	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x
61.	<i>Picus viridis</i>	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x
62.	<i>Prunella modularis</i>			x	x	x	x	x	x	x			

Vrsta/Species	Mjesec/Month												
	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	
63.	<i>Pyrrhula pyrrhula</i>	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x
64.	<i>Regulus regulus</i>	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x
65.	<i>Saxicola rubetra</i>					x	x	x	x				
66.	<i>Serinus serinus</i>	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x
67.	<i>Sitta europaea</i>	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x
68.	<i>Streptopelia turtur</i>				x	x	x	x	x				
69.	<i>Strix aluco</i>	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x
70.	<i>Sturnus vulgaris</i>				x	x	x	x	x	x			
71.	<i>Sylvia atricapilla</i>				x	x	x	x	x				
72.	<i>Sylvia borin</i>				x	x	x	x	x				
73.	<i>Sylvia communis</i>				x	x	x	x					
74.	<i>Tetrao urogallus</i>	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x
75.	<i>Tetrastes bonasia</i>	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x
76.	<i>Troglodytes troglodytes</i>	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x
77.	<i>Turdus merula</i>	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x
78.	<i>Turdus philomelos</i>	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x
79.	<i>Turdus pilaris</i>	x	x									x	x
80.	<i>Turdus torquatus</i>				x	x	x	x	x	x			
81.	<i>Turdus viscivorus</i>	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x
82.	<i>Upupa epops</i>			x	x	x	x	x	x				

Diskusija i zaključci

Na istraživanom području Zahuma utvrđene su ukupno 82 vrste ptica, od čega 80 vrsta gnjezdarica (ili 94,12%). Najzastupljenije gnjezdarice su iz reda *Passeriformes* – vrapčarke (57%). Gnjezdarice su istraživane intenzivnim obilascima terena od 25. 03. 2007. do 30. 07. 2008. Na zahumskom području nema ranijeg gnježđenja od početka travnja, zbog nadmorske visine koja ukazuje na dugotrajne zime, te i gnježđenje počinje početkom proljeća. Većina selica vraća se u travnju na ovo područje, a *Lanius collurio* doseljava tek početkom lipnja. Od 82 vrste ptica utvrđenih na području Zahuma, 51 vrsta su stanarice ili vrste koje su zabilježene i zimi, a 32 vrste su prave selice. Od posebnog značaja za istaći nazočnost tetrijeba gluhana (*Tetrao urogallus*) u crnogoričnoj šumi istraživanog područja koji je ugrožena gnjezdeća populacija i u Bosni i Hercegovini zaštićena zakonom o lovu, ali i međunarodnom Bernskom konvencijom o zaštiti ptica. (Hadžiabdić, 2008). Iako

je zaštićen zaštita se ne provodi i organiziranim lovstvom, „hajkama“ u vrijeme snubljenja odstrijeli se nekoliko mužjaka, a ni ženke s mladima nisu pošteđene. Tijekom posjete zimzelenoj šumi 17. 02. 2008. godine cjelodnevnom promatranjem registrirano je 7 jedinki tetrijeba gluhana. U proljeće 2009. godine „službeno“ su odstrijeljene dvije jedinke tetrijeba gluhana iz ove zimzelene šume.

Dakle, sve negativne aktivnosti koje mogu ugroziti ovo područje i faunu ptica na njemu vezane su za antropogeni utjecaj. Mali dio istraživanog područja se obrađuje tako da glavna prijetnja pticama dolazi od nehumanih lovaca koji osim tetrijeba gluhana ubijaju sve grabljivice koje su im na puškometu, također i prepelice, trčke, jarebice kamenjarke, ali se tu nađu i djetlići, pupavci, zelena žuna i mnoge druge. Čitavo ovo područje je idealno za razvoj planinskog i seoskog turizma, također i za uzgoj organske hrane, pa bi bilo potrebno ljude educirati – preodgajati da shvate jednom kakvo registrirane vrste iznose oko 25,5% ukupnog broja vrsta koje se trenutno nalaze na popisu zabilježene ornitofaune BiH. (Kotrošan, 2008/2009).

Na osnovu istraživanja ornitofaune Zahuma može se, sa sigurnošću, tražiti da nadležni ovo područje trebaju hitno staviti pod određeni režim zaštite, koji bi uključio stalni nadzor ptica na datom području. U prilog ovakvom razmišljanju potrebno je istaći da 82 registrirane vrste iznose oko 25,5% ukupnog broja vrsta koje se trenutno nalaze na popisu zabilježene ornitofaune BiH. (Kotrošan, 2008/2009).

Posebno treba spomenuti da su na području Zahuma utvrđene četiri vrste ptica koje se nalaze u crvenoj knjizi ugroženih ptica Hrvatske (Radović & al., 2003), a to su: zmijar (*Circaetus gallicus*), eja livadarka (*Circus pygargus*), suri orao (*Aquila chrysaetos*) i tetrijeb gluhan (*Tetrao urogallus*). Ovi podaci iz crvene knjige ugroženih ptica Hrvatske uzeti su jer Bosna i Hercegovina još uvijek nema crvenu knjigu ugroženih ptica na čemu se hitno treba poraditi, a na što ukazuju i rezultati ovoga rada.

Literatura

- Hadžiabdić, S. 2008: Stanje populacije velikog tetrijeba (*Tetrao urogallus*) na području Federacije Bosne i Hercegovina. Bilten posmatrača ptica Bosne i Hercegovine, 4-5 (4-5): 68 – 71.
- Heinzel, H., Fitter, R. & Parslow, J. 1997: Ptice Hrvatske i Europe, Collinsov džepni vodič. Hrvatsko ornitološko društvo, Zagreb.
- Kotrošan, D. 2008/2009: Dopune i korekcije popisa ptica zabilježenih u Bosni i Hercegovini od 1888. do 2009. godine. Bilten mreže posmatrača ptica u Bosni i Hercegovini 4-5 (4-5): 72 – 85.
- Radović, D., Čiković, D., Kralj, J. & Tutiš, V., 2003: Crvena knjiga ugroženih ptica Hrvatske, Ministarstvo zaštite okoliša i prostornog uređenja, Zagreb.
- Vojnogeografski institut, 1968: Topografska karta Livno 2 (523/2), 1:50 000.

Summary

Over the period 1 December 2007 – 1 December 2008 a total number of 82 bird species was recorded in the Zahum area, with 80 nesting species among them. The important bird species which demand an urgent action on protecting this area are the Montagu's Harrier (*Circus pygargus*), the Short-toed Eagle (*Circaetus gallicus*), the Golden Eagle (*Aquila chrysaetos*) and the Capercaillie (*Tetrao urogallus*).